

LLENGÜES MATERNES PERCEBUDES I TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA EN FAMÍLIES D'ORIGEN JAPONÈS A CATALUNYA

Makiko Fukuda*

Resum

Aquest article explora la transmissió lingüística intergeneracional en famílies transnacionals d'origen japonès i famílies japoneses a Catalunya, amb un enfocament en les llengües maternes i els usos lingüístics. A partir d'un qüestionari quantitatiu amb preguntes tancades sobre política lingüística familiar administrat a 67 famílies que tenen infants de més de tres anys, s'ha observat que tant el japonès com el català tenen una presència significativa a la llar, fet que indica una transmissió exitosa en termes d'ús lingüístic en aquest àmbit. S'ha observat que un percentatge considerable de progenitors segueix l'estratègia d'un progenitor, una llengua (*one parent, one language*, OPOL), i reforça l'ús monolingüe del japonès; tanmateix, això no garanteix necessàriament que els progenitors la considerin la llengua materna o una de les llengües maternes dels infants. A més, les llengües maternes dels progenitors sovint no coincideixen plenament amb les dels seus fills. Així, les dades evidencien que ni la llengua materna dels progenitors ni l'ús monolingüe garanteixen per si sols la transmissió intergeneracional d'una llengua com a materna.

Paraules clau: transmissió lingüística; llengua d'herència; llengua materna; política lingüística familiar; japonès; català.

PERCEIVED MOTHER TONGUES AND LANGUAGE TRANSMISSION IN FAMILIES OF JAPANESE ORIGIN IN CATALONIA

Abstract

This article looks at intergenerational language transmission in transnational families of Japanese origin and Japanese families in Catalonia, focusing on mother tongues and language use. Based on a quantitative survey with closed questions on family language policy completed by 67 families with children over three years old, it was observed that both Japanese and Catalan have an important presence within the household, indicating successful transmission in terms of language use in this context. It was observed that a high percentage of parents follow the one parent, one language (OPOL) strategy, reinforcing monolingual use of Japanese. This does not necessarily guarantee that the parents consider it the children's mother tongue or one of their mother tongues. Furthermore, the parents' mother tongues often do not completely match those of their children. The data show that neither the parents' mother tongue nor monolingual use guarantees by itself the intergenerational transmission of a language as a mother tongue.

Keywords: language transmission; heritage language; mother tongue; family language policy; Japanese; Catalan.

* Makiko Fukuda, doctora en filologia catalana per la Universitat de Barcelona i professora titular del Departament de Traducció i d'Interpretació i d'Estudis de l'Àsia Oriental de la Universitat Autònoma de Barcelona. Makiko.Fukuda@uab.cat

Recepció de l'article: 06.05.2025. Avaluacions: 25.06.2025 i 10.07.2025. Acceptació de la versió final: 03.09.2025.

Citació recomanada: Fukuda, Makiko. (2025). Llengües maternes percebudes i transmissió lingüística en famílies d'origen japonès a Catalunya. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 84, 228-251. <https://doi.org/10.58992/rld.i84.2025.4469>

Sumari

1 Introducció

2 Japonesos residents a Catalunya i la llengua japonesa

3 Transmissió de llengües maternes

3.1 Transmissió lingüística intergeneracional

3.2 Transmissió de la llengua materna

4 Metodologia

5 Anàlisi

5.1 Com gestionen aquestes famílies els usos lingüístics a la llar?

5.2 Fins a quin punt es transmeten el japonès i el català de la generació dels avis a la generació dels nens?

5.2.1 Famílies amb avis japonès × japonès (N = 8)

5.2.2 Famílies amb avis català × català (N = 13)

5.2.3 Famílies amb avis català/castellà × català/castellà (N = 4), català × castellà o altres llengües (N = 9)

5.2.4 Famílies amb avis castellà × castellà (N = 22)

5.2.5 Famílies amb avis altres llengües × altres llengües (N = 6)

5.3 L'ús lingüístic dels progenitors amb els nens i les seves llengües maternes

5.3.1 Progenitors japonès × japonès (N = 8)

5.3.2 Progenitors català × japonès (N = 14)

5.3.3 Progenitors castellà × japonès (N = 15)

5.3.4 Progenitors català/castellà × japonès (N = 19)

5.3.5 Progenitors altra llengua × japonès (N = 6)

5.4 Quina consideren que és la llengua materna dels seus fills i quins factors els influeixen a l'hora de considerar que és el japonès?

6 Conclusions

7 Agraïments

8 Referències

1 Introducció

La transmissió lingüística intergeneracional és “el procés pel qual [una] persona transmet la llengua a la generació següent, ja sigui mitjançant l’aprenentatge informal, l’ensenyament formal o una combinació de tots dos” (Borland, 2006, p. 24). És la condició prèvia i necessària per a la continuïtat dels grups lingüístics, especialment si es tracta de comunitats minoritzades (Bernat i Baltrons, 2017, p. 14), i, pel que fa a les comunitats lingüístiques mitjanes com la catalana, és un repte clau per a la seva continuïtat, ja que, en un món glocal, les relacions interpersonals amb membres d’altres comunitats seran cada cop més freqüents (Bastardas i Boada, 2016).

La transmissió d’una o més d’una llengua d’herència en un context com el de Catalunya constitueix un cas sociolingüísticament rellevant, atès que la llengua pròpia del territori es troba en una relació de tensió amb la llengua oficial de l’Estat. Amb l’augment de famílies transnacionals a Catalunya, resulta especialment interessant analitzar fins a quin punt dues llengües socialment febles –el català i una llengua d’herència– es transmeten als fills de parelles lingüísticament mixtes.

L’objectiu principal d’aquest estudi és oferir una visió global sobre la transmissió del japonès com a llengua d’herència i del català com a llengua minoritzada en el si de famílies transnacionals d’origen japonès i famílies japoneses establertes a Catalunya. Procedents d’una societat en què la llengua està fortament vinculada a la identitat nacional, fins a quin punt aquests progenitors transmeten el japonès en un context sociolingüísticament complex? I quina llengua –o quines llengües– acaben sent percebudes com a llengua materna dels infants, des del punt de vista dels progenitors?

2 Japonesos residents a Catalunya i la llengua japonesa

La presència de ciutadans japonesos a Espanya és relativament recent. A principis dels anys seixanta del segle XX, no arribaven a 200, però amb l’establiment d’empreses japoneses durant la segona meitat del segle XX, la xifra ha augmentat de manera sostinguda. Segons l’Institut Nacional d’Estadística (2022), actualment hi ha 6.053 residents japonesos, dels quals 2.281 viuen a Catalunya, especialment a la província de Barcelona (gairebé el 90 %), i destaquen els districtes de l’Eixample i Sarrià-Sant Gervasi de Barcelona (Institut d’Estadística de Catalunya, 2024).

Molts mantenen vincles estrets amb el Japó, i hi predominen les famílies traslladades temporalment per feina, estudiants i residents per motius familiars. A Catalunya hi ha més dones (1.372) que homes (910), fet que suggereix la presència de dones japoneses casades amb ciutadans espanyols o d’altres orígens. La majoria són residents de llarga durada, sovint establerts després d’haver conegut la parella a l’estranger o durant una estada a Espanya. L’increment de famílies transnacionals es reflecteix en el creixement d’alumnes a l’escola complementària de japonès (Hoshūko) i en la creació d’acadèmies especialitzades en l’ensenyament del japonès com a llengua d’herència.

Paral·lelament, el japonès ha guanyat visibilitat gràcies a la cultura popular i als vincles comercials i acadèmics amb el Japó. El 2021, més de 9.000 persones estudiaven japonès a Espanya, cosa que situava el país en quarta posició a Europa (Japan Foundation, 2021). A més, actualment, sis instituts catalans ofereixen el japonès com a optativa a l’ESO, responant a l’interès creixent de l’alumnat. Aquest fet reflecteix tant l’atractiu de la cultura i la llengua japoneses com la seva valoració social a Catalunya.

3 Transmissió de llengües maternes

3.1 Transmissió lingüística intergeneracional

La transmissió lingüística intergeneracional és el procés a través del qual una llengua es transmet o no de progenitors a fills en el si de la família (Torres, 2019, p. 55). L'estudi de la continuïtat intergeneracional de les llengües minoritàries s'ha centrat tradicionalment en la transmissió –com a transferència de la llengua dels pares– i en la reproducció –com l'adopció de formes lingüístiques i normes d'ús per part dels fills (Kasares et al., 2022, p. 221). Diversos factors afavoreixen aquesta transmissió, entre els quals la família, que és considerada l'element clau (Fishman, 1991, 2001; Okita, 2002). Fishman (1991) afirma que la transmissió intergeneracional i les pràctiques lingüístiques a la llar són els dos factors que determinen el destí de qualsevol llengua: si una llengua es transmet de generació en generació, les seves perspectives de futur són positives; si no, la llengua corre el risc de desaparèixer. Així mateix, les pràctiques lingüístiques a la llar són crucials, ja que poden transmetre el coneixement d'una llengua, habituar en l'ús i determinar la llengua inicial dels fills, la qual sovint condiciona els usos lingüístics d'aquests al llarg de la vida (Torres, 2009). Fishman (1991) destaca que l'ús de la llengua ètnica a la llar, especialment entre mare i fill, és fonamental per garantir el manteniment lingüístic. La família transmet no només la llengua, sinó també valors i normes, i guia els fills per integrar-se a la societat (Sanvicén-Torné, 2017). Per tant, les famílies, i sobretot les mares, tenen un paper essencial en la transmissió intergeneracional de la llengua, ja que són les que crien els fills i asseguren la continuïtat de les llengües ètniques (Fishman, 2001).

La transmissió del català és un tema àmpliament estudiat, sobretot en les famílies de parelles mixtes en què un membre és catalanoparlant i l'altre és castellanoparlant (Ballarín Garoña, 2011; Bastardas i Boada, 2016; Boix-Fuster, 2009; Casesnoves-Ferrer i Mas, 2017, entre d'altres). Els resultats d'aquests estudis confirmen l'estat positiu de la continuïtat del català en aquest context lingüísticament complex. Segons Boix-Fuster (2009), per exemple, en les parelles lingüísticament mixtes català-castellà predomina la tendència a parlar la llengua pròpia amb els fills, tot i que el castellà sol ser la llengua de comunicació entre els cònjuges. A més, hi ha casos de castellanoparlants que adopten el català amb els fills. Així mateix, Casesnoves-Ferrer i Mas (2017) indiquen que la recerca sobre la transmissió del català, des dels anys noranta fins a l'actualitat, mostra una evolució positiva, i conclouen que el català ha guanyat presència en la transmissió familiar, amb un augment de l'ús entre generacions, fins i tot en famílies d'origen immigrant.

El model prototípic de transmissió lingüística assumeix que la llengua habitual dels progenitors i present a l'entorn serà la llengua inicial dels fills, com passa majoritàriament a Catalunya amb el català i el castellà. Tanmateix, quan la llengua dels progenitors no és una llengua de l'entorn, es produeix sovint un procés de substitució en tres generacions, en què la segona generació es bilingüïtza i sovint interromp la transmissió de la llengua d'origen a la generació següent (Comellas et al., 2017). En el cas de les famílies en què cada un dels progenitors pertany a un grup lingüístic diferent, es presenta un context encara més particular. En aquest context, es poden observar una gran diversitat d'actituds i usos lingüístics, els quals, inevitablement, tindran repercussions en la transmissió d'aquestes llengües als fills (Bernat i Baltrons, 2017). De fet, cada cop són més freqüents o visibles les combinacions familiars de català i altres llengües d'origen divers, així com les combinacions familiars de llengües d'origen divers (Bernat i Baltrons i Boix-Fuster, 2013), i això planteja nous reptes a la societat catalana, però, ara per ara, encara són molt escassos els estudis sobre aquestes famílies fora de la combinació castellà-català (Solana Solana et al., 2018). Entre els pocs estudis que trobem sobre aquest context, Torrens (2017) observa que en famílies italo-catalanes el manteniment del català i l'italià és favorable, i destaca la influència positiva de les dones italianes en l'ús del català dins i fora de casa, i, d'altra banda, Bernat i Baltrons (2017) assenyalen que a les famílies francocatalanes el castellà té un pes important com a llengua d'interrelació, però que també s'hi donen dinàmiques trilingües amb la presència del francès i el català.

3.2 Transmissió de la llengua materna

En famílies amb orígens lingüístics diversos, com les famílies transnacionals, la transmissió de les llengües depèn de factors com ara la concepció dels progenitors sobre la seva integració en el país d'acollida, el prestigi de les llengües i la cohesió social dins la comunitat (Loredo Gutiérrez, 2017). La llengua d'herència es transmet més fàcilment si es manté una connexió amb el país d'origen i si la llengua gaudeix de prestigi. Així doncs, en els matrimonis exogàmics es pot complicar la transmissió lingüística, però no s'impedeix completament (Nelde et al., 1996).

El concepte de llengua materna implica que la seva transmissió depèn principalment de les mares, que, malgrat l'augment de la seva participació laboral, continuen assumint la responsabilitat de la cura dels fills, especialment durant la infantesa (Robinson, 1989). Així doncs, fins a mitjans de la dècada de 1970, la relació progenitor-fill gairebé sempre feia referència a la mare (Lyon, 1996). Diversos autors coincideixen que la llengua materna es transmet principalment a través de la mare. De Houwer (2009) subratlla el paper primordial de la mare en la transmissió lingüística durant la infantesa, ja que és sovint qui es fa càrrec de la cura i l'educació primerenca. Lin (2019) indica que forçar les mares a criar els fills en una llengua desconeguda pot dificultar la interacció mare-fill i endarrerir el desenvolupament lingüístic dels nens. Segons Sander-Montant et al. (2024), l'ús lingüístic de les mares influeix més que el dels pares en l'exposició lingüística dels fills, probablement per la diferenciació dels rols de cura per gènere. Per tant, la llengua materna del nen està sovint influïda per la llengua materna de la mare (Abdul Aziz et al., 2021; Grenier, 1984; Lambert, 1972; Skutnabb-Kangas i Phillipson, 1989). A més, en societats en què es considera que l'educació dels fills és una tasca principal de les mares, aquestes solen dedicar més temps a estar amb els fills, fet que reforça la seva influència en l'adquisició lingüística (Fukuda, en premsa). Quan la mare és l'única parlant de la llengua d'herència a la llar, pot sentir una gran responsabilitat per la transmissió lingüística, cosa que pot generar-li inseguretats (Wilson, 2020).

4 Metodologia

A diferència dels estudis esmentats a 3.1, centrats en llengües properes a les de la societat receptora, aquest estudi analitza la transmissió lingüística en famílies en què una de les llengües d'herència –el japonès– és tipològicament allunyada del català i el castellà. S'examina quines llengües es transmeten als infants des de la generació dels avis, quines són considerades llengües maternes pels progenitors i fins a quin punt el japonès és percebut i transmès com a tal, així com els factors que influeixen en aquesta percepció. El concepte de llengua materna és complex i carregat ideològicament. En alguns casos pot coincidir amb el de llengua d'herència, mentre que en d'altres es presenta com una noció clarament diferenciada (Khwaja, 2025). Aquest estudi no se centra en l'anàlisi del terme, sinó que el tracta de manera introductòria com a base per a recerques posteriors. En aquesta etapa inicial, s'explora com els progenitors atribueixen la categoria de llengua materna als seus fills –una atribució que sovint expressa més un desig identitari que no pas una realitat d'ús. Per fer-ho, s'ha optat per una metodologia quantitativa basada en un qüestionari, amb l'objectiu de captar una visió general del context sociolingüístic de les famílies estudiades.

Les preguntes de recerca es resumeixen en els punts següents:

1. Com gestionen aquestes famílies l'ús de les seves llengües a la llar?
2. Fins a quin punt es transmeten el japonès i el català des de la generació dels avis fins a la tercera generació?
3. Quina llengua o quines llengües es consideren com a llengua materna dels nens? Quins factors influeixen en la consideració del japonès com a llengua materna dels fills?

Per respondre aquestes preguntes, es va dur a terme un qüestionari en línia adreçat als progenitors japonesos de famílies transnacionals d'origen japonès i de famílies japoneses residents a Catalunya, principalment a Barcelona, que transmeten o intenten transmetre el japonès als fills. La majoria són parelles lingüísticament mixtes (un progenitor japonès i l'altre catalanoparlant, castellanoparlant o, en pocs casos, d'una altra llengua europea), mentre que les famílies amb dos progenitors japonesos són minoritàries. Aquesta composició condiona tant les pràctiques lingüístiques com les representacions associades a la llengua japonesa en l'àmbit familiar. El qüestionari es va dissenyar a partir dels tres components bàsics de la política lingüística familiar (Spolsky, 2004) i s'emmarca en una aproximació quantitativa clàssica, amb l'objectiu d'oferir una primera visió global del fenomen. Tot i que les recerques més recents en aquest àmbit tendeixen a prioritzar enfocaments qualitius i crítics, centrats en la negociació, les ideologies i les pràctiques emergents (vegeu Moustou i Poveda, 2022), considerem que, en aquesta fase inicial, una anàlisi quantitativa pot resultar útil per identificar patrons generals i establir una base que orienti estudis posteriors més aprofundits. El qüestionari incloïa els apartats següents:

- 1) Dades bàsiques (llengües maternes, anys d'estada a Catalunya, motius d'haver-s'hi establert, etc.).
- 2) Usos lingüístics a la llar.
- 3) Gestió lingüística.
- 4) Aprenentatge del japonès per part dels nens (inclou el nivell de competència oral i escrita en japonès segons la percepció dels progenitors).
- 5) Actituds lingüístiques (opinió sobre la transmissió lingüística, ús monolingüe del japonès per part del progenitor japonès en la comunicació amb els fills, grau de satisfacció amb el nivell de japonès dels nens, nivell de competència desitjat, etc.).

Pel que fa a les preguntes sobre usos lingüístics i llengua materna, només es demanava resposta en cas que els fills de les persones informants tinguessin més de tres anys, coincidint amb l'inici de l'escolarització.

Les dades es van recollir a través d'un grup de progenitors japonesos residents a Catalunya, principalment a Barcelona, i es van obtenir un total de 67 respostes. Cal anotar que totes les persones enquestades excepte una són dones. Aquest desequilibri de gènere es pot atribuir al fet que, en les parelles transnacionals formades per una persona local i una altra del Japó, la dona sol ser japonesa, tot i que no disposem de dades oficials que ho confirmin.

5 Anàlisi

5.1 Com gestionen aquestes famílies els usos lingüístics a la llar?

L'estratègia d'un progenitor, una llengua (*one parent, one language*, d'ara endavant OPOL) (Döpke, 1992), en la qual cada progenitor parla de manera consistent la seva llengua amb els fills, és la més adoptada entre les famílies enquestades, especialment per reforçar l'ús de les llengües socialment minoritzades. Un 77,2 % de totes les famílies enquestades ($N = 44$) afirmen seguir aquest patró per mantenir aquestes llengües a casa. Tanmateix, cal tenir en compte que aquestes dades no sempre reflecteixen amb exactitud els usos lingüístics reals, sinó la percepció o la voluntat de les famílies. Així mateix, també cal recordar que la política lingüística familiar es configura mitjançant les decisions sobre llengua i identitat, i els infants hi tenen un paper actiu, més enllà de la gestió dels progenitors.

Aquesta tendència es veu reflectida en les actituds dels pares envers la barreja de llengües. Davant la pregunta “Si parreu en japonès al vostre fill i us respon en una altra llengua, li responeu en aquesta llengua?”, el 43,1 % va contestar “No”, i sumant-hi els que van respondre “No gaire”, aquest percentatge arriba al 60 %, cosa que indica que molts pares intenten mantenir l’estratègia OPOL a casa. Pel que fa a la pregunta “Creieu que els pares que són parlants nadius de japonès haurien de parlar només en japonès amb els seus fills per mantenir l’ús d’aquesta llengua?”, el 55,2 % d’enquestats hi està totalment d’acord i el 32,8 % hi està d’acord, la qual cosa suposa gairebé un 88 % d’enquestats favorables a aquesta pràctica.

Quan es reuneix tota la família, els patrons lingüístics establerts solen mantenir-se i, si cal, es fan explicacions o interpretacions segons la necessitat. Sovint els progenitors no parlants de japonès no saben aquesta llengua, mentre que els progenitors parlants de japonès i els fills entenen gairebé totes les llengües utilitzades a la llar. Així doncs, els fills sovint tradueixen el que s’està dient al progenitor que no parla japonès, una pràctica per a més de la meitat dels enquestats.

5.2 Fins a quin punt es transmeten el japonès i el català de la generació dels avis a la generació dels nens?

El concepte de generació s’utilitza sovint per referir-se a la transmissió lingüística en contextos migratoris. Habitualment, es considera que la transmissió intergeneracional està garantida entre la generació migrant i la primera generació nativa, així com entre la generació migrant i l’anomenada *generació 1,5*, que inclou persones nascudes a l’estranger però socialitzades al país de destinació (Comellas Casanova i Junyent Figueras, 2021).

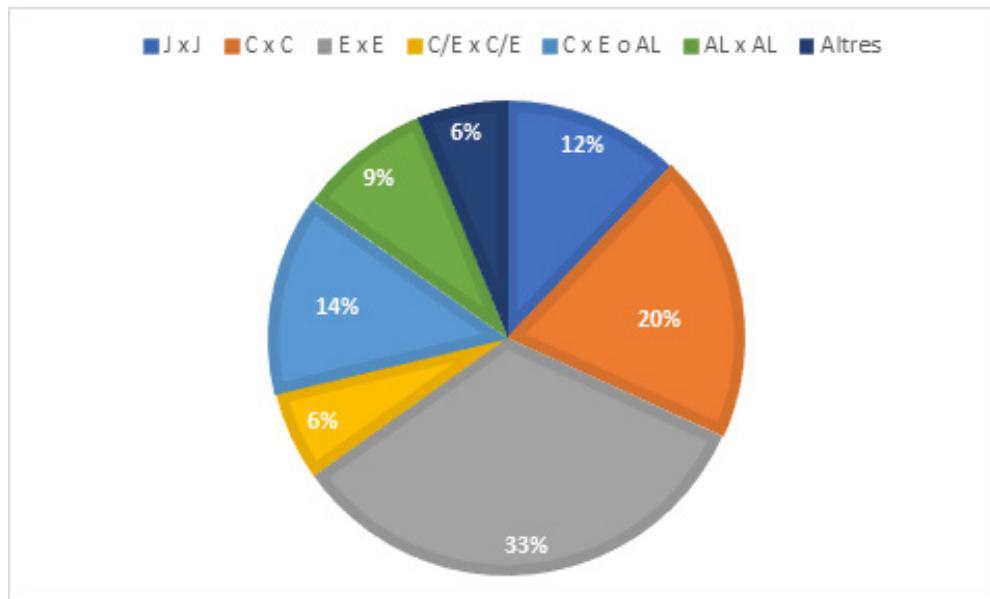
En el nostre estudi, la gran majoria d’enquestats provenen de famílies transnacionals formades per una parella en què un dels membres és local i l’altre prové del Japó, mentre que els casos en què tots dos progenitors són d’origen estranger (inclòs el Japó) són menys freqüents. Pel que fa als avis estrangers, aquests no necessàriament han migrat a Catalunya o Espanya. Per aquest motiu, en aquest estudi utilitzem les denominacions *generació dels avis (GA)*, *generació dels progenitors (GPJ)*: generació progenitor/a japonès/a; *GPnJ*: generació progenitor/a no japonès/a) i *generació dels nens (GN)*.

Als progenitors enquestats se’ls va preguntar quines eren les llengües maternes dels avis, quines eren les seves, i quina consideraven que era la llengua materna dels seus fills. Tot i que som plenament conscients de les complexitats que comporta aquest concepte en el nostre context d’anàlisi, vam optar per utilitzar el terme *llengua materna* (母語, *bogo*, en japonès), ja que, d’una banda, és un terme familiar per a les persones japoneses en general i, de l’altra, ens permet entendre com els progenitors defineixen la llengua materna dels seus fills des del seu propi punt de vista.

A continuació, analitzarem la transmissió lingüística intergeneracional en les famílies transnacionals d’origen japonès i les famílies japoneses a Catalunya en funció de les diferents combinacions de llengües maternes dels avis. Pel que fa als progenitors japonesos, en tots els casos els avis (és a dir, els seus progenitors) tenen el japonès com a llengua materna (en endavant, **J**: japonès, **C**: català, **E**: castellà, **AL**: altres llengües, al gràfic 1 i les taules 1 i 2).

Gràfic 1

Famílies en funció de la combinació de llengües maternes de la GA

Font. Elaboració pròpia.

5.2.1 Famílies amb avis japonès × japonès (N = 8)

En les famílies en què els quatre avis tenen el japonès com a llengua materna, la transmissió d'aquesta llengua es produeix en el 100 % dels casos: els progenitors de totes aquestes famílies consideren que els seus fills tenen el japonès com a llengua materna o com una de les seves llengües maternes, i l'utilitzen amb els seus progenitors. D'altra banda, cinc progenitors consideren el japonès com l'única llengua materna dels seus fills, la qual cosa reforça la idea que, en aquests entorns, el japonès es transmet amb força i no es veu diluït en una situació de multilingüisme.

En cinc dels vuit casos analitzats, es constata una coincidència total entre la llengua materna dels avis, dels progenitors i dels nens, és a dir, el japonès és la llengua única en tots tres nivells generacionals, cosa que suggereix que la transmissió lingüística és especialment efectiva quan es dona continuïtat a l'ús del japonès a través de les generacions sense una interrupció significativa.

5.2.2 Famílies amb avis català × català (N = 13)

En les tretze famílies en què dos dels avis tenen el català com a llengua materna, la transmissió intergeneracional d'aquesta llengua es produeix amb èxit. En deu casos, el català és la llengua única del progenitor no japonès, i en set d'aquests, és també l'única llengua materna dels nens, cosa que indica una forta continuïtat del català. A més, hi ha una coincidència total entre la llengua materna dels avis i la dels progenitors no japonesos.

Tanmateix, la presència d'altres llengües introdueix variabilitat: en dos casos, tant el català com el japonès es transmeten com a llengües maternes, mentre que en un cas només el japonès és considerat llengua materna. Això suggereix que, tot i la forta transmissió del català, el japonès també podria ser predominant en algunes famílies.

Pel que fa als progenitors no japonesos que han heretat tant el català com el castellà, la transmissió és més diversa, ja que els fills poden rebre combinacions de català, japonès i castellà com a llengües maternes

(només català, català/japonès, i català/castellà/japonès). No obstant això, tots aquests progenitors utilitzen exclusivament el català amb els seus fills, fet que en reforça l'adquisició.

En resum, el català es transmet de manera consistent quan és la llengua materna dels avis, especialment si el progenitor no japonès fa un ús monolingüe del català. En canvi, en famílies amb combinacions lingüístiques més diverses, s'observa més variabilitat en la transmissió, amb la possibilitat d'incorporar el japonès o el castellà.

5.2.3 Famílies amb avis català/castellà × català/castellà (N = 4), català × castellà o altres llengües (N = 9)

En les famílies en què un dels avis té el català com a llengua materna i un altre té el castellà o una altra llengua, el català es transmet com a llengua materna a tota la GN. Pel que fa al japonès, és considerat com una de les llengües maternes dels infants en sis casos. Així, mentre que el català predomina clarament en la transmissió lingüística intergeneracional, el japonès no és tan consistent com a llengua materna, tot i la seva presència en algunes famílies.

En les famílies en què els avis tenen tant el català com el castellà com a llengües maternes, la transmissió lingüística presenta més variabilitat en la GN. En dos casos, el català és l'única llengua materna, en un altre cas els infants han heretat les dues llengües maternes del progenitor no japonès i, en un cas més, els infants consideren el català, el castellà, el japonès i l'anglès com a llengües maternes. En aquest últim cas, hi ha un ús significatiu de l'anglès a la llar, ja que els progenitors utilitzen exclusivament l'anglès i la seva llengua materna respectiva, i això fa que l'anglès també sigui considerat llengua materna.

En les famílies en què un dels avis té el català com a llengua materna i un altre el castellà o una altra llengua, s'han observat casos en què la llengua materna de la GPnJ coincideix amb la de l'àvia. Aquest patró suggereix que factors com ara el rol social dels avis i el seu contacte amb els descendents poden influir en la transmissió de la llengua. Tot i això, el català es transmet sempre als infants en aquests casos, mentre que el japonès no és considerat llengua materna en tres dels casos, dos dels quals corresponen a famílies amb l'àvia catalanoparlant. Això suggereix que la transmissió del japonès depèn en gran mesura de l'ús lingüístic dels progenitors i les dinàmiques familiars.

En general, no hi ha coincidència total entre les llengües maternes dels infants i les dels progenitors i les dels avis. Tanmateix, en quatre dels nou casos, les llengües maternes de la GA s'han transmès també a la GPnJ. Tant el català com el japonès tenen una presència significativa en aquestes famílies, mentre que l'ús del castellà és generalment molt limitat. Tots els infants, excepte un, utilitzen el català (sol o combinat amb una altra llengua) amb el progenitor no japonès i el japonès amb el progenitor japonès. Un cas destacat és el d'un infant que es comunica exclusivament en català amb la mare japonesa, tot i que la llengua materna del pare és el castellà; la raó és que el pare fa un ús monolingüe del català amb l'infant, la qual cosa fa que aquesta sigui considerada la llengua materna de l'infant.

5.2.4 Famílies amb avis castellà × castellà (N = 22)

En les famílies en què la llengua materna de dos dels avis és el castellà, el 59,6 % dels progenitors (N = 13) també tenen el castellà com a llengua materna única. D'aquests, en cinc casos el castellà també és considerat l'única llengua materna dels nens, la qual cosa implica que el percentatge de coincidència entre les tres generacions és del 22,7 %. Això suggereix que la transmissió exclusiva del castellà no es manté plenament en aquestes famílies.

En vuit casos, el català es considera una de les llengües maternes de la GPnJ, però la seva transmissió a la GN és més limitada (27,2 %). En un cas, el català és l'única llengua materna tant del progenitor com dels nens, fet que indica que, en famílies amb avis castellanoparlants, el català és més difícil de consolidar en la generació següent.

Pel que fa al japonès, es considera llengua materna dels nens en dotze casos, i té per tant una presència rellevant en aquestes famílies. En quatre casos, el japonès és l'única llengua materna dels nens i, en dos d'aquests casos, el progenitor no japonès utilitza el japonès juntament amb el castellà per comunicar-se amb el progenitor japonès o fins i tot directament amb els fills. Això mostra que, malgrat l'entorn bilingüe o multilingüe, el japonès pot mantenir-se com a llengua materna única en determinades famílies.

Aquests resultats indiquen que la transmissió lingüística en famílies amb avis castellanoparlants no segueix un patró uniforme: el castellà no es manté sempre com a llengua materna exclusiva, el català té una transmissió més limitada, i el japonès es manté amb força presència, fins i tot com a llengua materna única en alguns casos.

5.2.5 Famílies amb avis altres llengües × altres llengües (N = 6)

En les famílies en què ni el català, ni el castellà, ni el japonès són llengües maternes de dos dels avis, la llengua d'aquests es transmet a la GPnJ. Tanmateix, en la GN, les llengües maternes varien: només en dos casos la llengua dels avis no japonesos es manté com a llengua materna, mentre que en dos casos el japonès és l'única llengua materna. Aquesta variabilitat podria indicar menys vitalitat de la llengua en el context social i familiar. En la resta de casos, el castellà es converteix en llengua materna, mentre que el català està absent i el japonès guanya més rellevància. Així, les dues llengües d'herència, el japonès i l'altra llengua, conviuen en un equilibri fràgil, i la seva continuïtat depèn en gran part de factors familiars, més que no pas de l'entorn social més ampli.

Taula 1

Llengües maternes de la GA, la GPJ, la GPnJ i la GN en funció de la combinació de llengües maternes de la GA

Generació avis (GA)	N	Generació progenitors (GPnJ, GPJ)	N(%)	Generació nens (GN)	N(%)
J x J	11	J x J	11 (100 %)	J J, C, E J, E J, C	5 (45,5 %) 1 (9,1 %) 1 (9,1 %) 1 (9,1 %)
C x C	13	C x J C, E x J	10 (76,9 %) 3 (23,1 %)	C C, J J C, E, J	8 (61,5 %) 3 (23,1 %) 1 (7,7 %) 1 (7,7 %)
C, E x C, E*	4	C, E x J C x J	3 1	C C, E C, E, J, A	2 1 1
E x E	22	E x J C, E x J C x J	13 (59,1 %) 8 (36,4 %) 1 (4,5 %)	E, J E J C, E C C, J C, J, E	6 (27,3 %) 6 (27,3 %) 4 (18,2 %) 3 (13,6 %) 1 (4,5 %) 1 (4,5 %) 1 (4,5 %)

Generació avis (GA)	N	Generació progenitors (GPnJ, GPJ)	N(%)	Generació nens (GN)	N(%)
AL x AL*	6	AL x J	6	AL J E, J E, J,AL	2 2 1 1
Altres*					
C x E	4	C, E x J	4	C, J	4
C x C, E	3	C x J	2	C	3
C x AL	2	C,AL x J	1	C, J,AL	1
		C, E,AL x J	1	C, E, J	1
		E x J	1		

* Per a aquestes combinacions, no s'ha aplicat el càlcul percentual a causa de la diversitat i baixa freqüència de determinades combinacions de llengües maternes en la GA.

Font. Elaboració pròpia.

5.3 L'ús lingüístic dels progenitors amb els nens i les seves llengües maternes

Tal com hem observat, les llengües maternes de la GA no es transmeten automàticament a la generació següent. L'estudi de Comellas et al. (2017) sobre la transmissió lingüística intergeneracional entre estudiants de secundària d'origen migrant confirma que la llengua dels progenitors sovint esdevé la llengua inicial dels fills. Tanmateix, el nostre estudi es distingeix pel context, ja que no tots els progenitors són migrants; en la majoria dels casos, un dels progenitors és autòcton. A la societat japonesa, des de fa molt de temps, hi ha arrelada la ideologia que equipara un estat, una llengua i un poble, fet que vincula fortament la llengua amb la identitat i influeix en la motivació per transmetre-la a la generació següent. Això ens porta a plantejar-nos: com defineixen els progenitors la llengua materna dels seus fills en els entorns familiars com els dels nostres enquestats? A continuació, explorem les llengües maternes dels nens en relació amb els usos lingüístics dels progenitors.

5.3.1 Progenitors japonès x japonès (N = 8)

En les famílies en què el japonès és l'única llengua materna dels dos progenitors, el seu ús lingüístic es manté monolingüe en japonès en la comunicació amb els seus fills, i la coincidència entre la llengua materna dels fills i la llengua utilitzada pels progenitors és del 62,5 %. Això mostra que, tot i que el japonès és l'única llengua de comunicació, no tots els fills adquireixen el japonès com a llengua materna única.

Pel que fa als casos en què els nens tenen una altra llengua a més del japonès com a llengua materna, s'observa en una família que el nen fa servir tant el castellà com el japonès amb els seus progenitors. Aquests resultats indiquen que l'ús lingüístic dels progenitors no és necessàriament un factor determinant per a la consideració de la llengua materna dels nens.

Així, en aquestes famílies, el grau de coincidència entre les llengües maternes dels progenitors i les dels infants és, en general, molt alt. A més, la llengua materna dels nens coincideix tant amb la que utilitzen els progenitors per comunicar-se amb ells com amb la que aquests fan servir entre ells. Així doncs, es pot afirmar que el grau de monolingüisme en japonès en aquestes famílies és força elevat.

5.3.2 Progenitors català × japonès (N = 14)

Tots els progenitors que consideren el català com la seva única llengua materna la utilitzen també amb els seus fills, fet que es reflecteix en la transmissió del català com a llengua materna en tots els casos excepte un. Entre aquests casos, onze nens tenen el català com la seva única llengua materna, mentre que la resta el tenen combinat amb el japonès (N = 2). Només en un cas, el japonès es considera com l'única llengua materna de l'infant.

D'altra banda, excepte en dos casos, els progenitors japonesos també fan un ús monolingüe del japonès amb els seus fills. En cinc casos, els progenitors japonesos i els nens es comuniquen exclusivament en japonès, mentre que en quatre casos empen el japonès combinat amb altres llengües i, en cinc casos, els nens no utilitzen el japonès en aquesta mena d'interacció.

En aquestes famílies, el grau de coincidència entre les llengües maternes dels progenitors i les dels infants és més baix que en les famílies japonès × japonès. Només en dues famílies es considera que els nens tenen tant el català com el japonès com a llengües maternes. Tot i que l'estratègia OPOL s'ha seguit en gairebé totes les famílies (92,9 %), això no sembla garantir que els infants adquireixin ambdós idiomes com a llengües maternes. En onze casos, els nens tenen només el català com a llengua materna i, en un cas, només el japonès. Aquest darrer cas suggereix que la llengua de comunicació entre els progenitors pot influir en la transmissió, ja que aquesta família es comunica exclusivament en japonès. Tanmateix, aquest és un cas aïllat i no es pot confirmar de manera concloent la hipòtesi sobre el paper determinant de la llengua de comunicació entre els progenitors en la transmissió lingüística.

En general, la coincidència entre la llengua utilitzada pels progenitors i la llengua materna dels nens és baixa, i en la meitat dels casos no coincideixen cap de les llengües. Això suggereix que la transmissió lingüística depèn no només de la dinàmica familiar, sinó també d'altres factors externs com ara l'escolarització, les interaccions socials i la percepció de la utilitat de cada llengua.

En aquestes famílies, el català té una presència significativa, la qual cosa implica una transmissió més sòlida en comparació amb el japonès, el qual es transmet com a llengua materna amb més dificultat en aquest context. Les dades mostren els reptes de la transmissió del japonès en un context catalanoparlant i indiquen que, fins i tot amb l'estratègia OPOL, el japonès no es transmet amb la mateixa força que el català, a menys que hi hagi altres factors que en reforcin l'ús, com ara la llengua de comunicació entre els progenitors.

5.3.3 Progenitors castellà × japonès (N = 15)

Entre els progenitors castellanoparlants, la majoria utilitzen exclusivament el castellà amb els seus fills (N = 10). En aquests casos, les llengües maternes dels infants varien: mentre que dos nens tenen el castellà com a llengua materna única, la resta de nens tenen a més altres llengües maternes, com el japonès (N = 4), el català (N = 2) o ambdós (N = 1). D'entre aquestes famílies, dotze han adoptat l'estratègia OPOL, però només en quatre casos els infants tenen tant el castellà com el japonès com a llengües maternes.

En un grup més reduït de famílies, els progenitors castellanoparlants parlen només en català (N = 2) o combinen el castellà i el català (N = 2), i afavoreixen així la transmissió del català com a llengua materna (N = 2). En un altre cas, el castellà és la llengua materna de l'infant, la qual cosa suggereix que altres factors externs poden influir en les decisions lingüístiques. Cal afegir també que hi ha un progenitor que combina el castellà i el japonès, i en aquest cas la llengua materna dels fills és el japonès (N = 1).

En aquestes famílies, la coincidència entre les llengües maternes dels progenitors i les dels infants és més alta que en altres contextos, fet que indica que la transmissió és més efectiva. En més del 30 % dels casos, les llengües maternes dels progenitors coincideixen completament amb les dels nens, i en el 40 %, les llengües utilitzades pels progenitors coincideixen amb les maternes dels nens. Això indica que la llengua

utilitzada en la interacció diària és clau per determinar la llengua materna dels fills. D'entre les deu famílies que segueixen l'estratègia OPOL (66,7 %), en quatre casos (40 %) les llengües emprades pels progenitors es consideren també llengües maternes dels nens, la qual cosa reforça la idea que, tot i que l'OPOL pot afavorir la transmissió bilingüe, no sempre assegura que els infants considerin totes dues llengües com a maternes.

5.3.4 Progenitors català/castellà × japonès (N = 19)

Entre els progenitors que tenen tant el català com el castellà com a llengües maternes, la majoria opta per parlar només en català (N = 8) o combinar-lo amb una altra llengua (l'anglès, N = 2, el japonès, N = 1, o el castellà, N = 1) per comunicar-se amb els seus fills. Cal destacar que, en les vuit famílies en què els progenitors utilitzen exclusivament el català amb els fills, aquest ús comporta la desaparició del castellà com a llengua materna en la majoria dels casos (N = 7). Això afavoreix la transmissió del català com a llengua materna: un infant té només el català com a llengua materna, cinc tenen el català juntament amb el japonès i un adquireix també el castellà com a llengua materna.

D'altra banda, en quatre casos, el progenitor no japonès opta per parlar exclusivament en castellà amb els fills, mentre que, en un altre cas, ambdós progenitors utilitzen l'anglès a més de les seves llengües maternes en la comunicació familiar. El primer context resulta en una diversitat lingüística: en dos casos, el fill té tant el castellà com el japonès com a llengües maternes, en un cas només té el japonès i en un altre només el castellà. En el segon context, el fill té el japonès, el català, el castellà i l'anglès com a llengües maternes. Això suggereix que el català té una força de transmissió més gran en aquests entorns familiars, probablement per factors sociolingüístics externs o per una preferència familiar.

En aquestes famílies, la coincidència entre les llengües maternes dels progenitors i les dels nens és més alta que en les famílies català × japonès. Aquesta coincidència és més gran quan es consideren les llengües que els progenitors utilitzen amb els fills: en vuit casos coincideixen completament, i en quatre casos la coincidència és del 75 %. Això indica que la combinació català/castellà × japonès afavoreix una transmissió lingüística més efectiva que la combinació català × japonès.

El grau de coincidència entre la llengua de comunicació entre els progenitors i la llengua materna dels infants és més baix, però superior que en el cas de les famílies català × japonès. En els tres casos en què la coincidència és del 100 %, els progenitors utilitzen exclusivament el castellà per comunicar-se entre ells. Això suggereix que la llengua de comunicació entre adults pot influir en la transmissió lingüística, encara que indirectament.

D'entre les onze famílies que adopten l'estratègia OPOL, vuit utilitzen el català i el japonès amb els fills, mentre que la resta utilitzen el castellà i el japonès. Així, com en les famílies en què un dels progenitors parla exclusivament en català, aquest té una presència més destacada que el castellà, que es percep com una llengua més present a l'entorn, i per això no es considera tan necessari reforçar-lo a la llar.

A grans trets, aquestes dades suggereixen que la transmissió lingüística en famílies multilingües no depèn només de les llengües maternes dels progenitors o de l'estratègia OPOL. En aquest cas, el català sembla tenir una força de transmissió més gran que el castellà dins d'aquestes famílies, malgrat la presència d'ambdues llengües.

5.3.5 Progenitors altra llengua × japonès (N = 6)

En cinc casos, els progenitors no japonesos utilitzen exclusivament la seva llengua materna per comunicar-se amb els fills, i els progenitors japonesos també fan un ús monolingüe en la comunicació amb els fills. Això implica que, en totes les famílies excepte una, s'adopta el patró OPOL. No obstant això, les llengües maternes dels infants mostren una notable variabilitat: en dos casos només és el japonès, en dos casos només una altra llengua, en un cas són el castellà i el japonès i, en un altre cas, el castellà, el japonès i una altra llengua.

En cap cas s'informa que els infants només hagin adquirit les dues llengües dels progenitors com a llengües maternes. Aquest fet suggereix que, malgrat aplicar-se l'estratègia OPOL, no s'aconsegueix una transmissió efectiva de les dues llengües d'herència als fills. Així doncs, l'ús de l'OPOL no necessàriament garanteix que els infants adquireixin totes dues llengües com a maternes, i altres factors com ara la presència social de les llengües o les dinàmiques familiars poden influir en les llengües que els progenitors consideren les maternes dels infants.

Aquestes famílies mostren un grau baix de coincidència entre les llengües maternes dels progenitors i les dels fills, així com entre les llengües utilitzades pels progenitors amb els fills i les llengües maternes dels fills. En cap cas hi ha una coincidència total, cosa que apunta a la dificultat de transmetre dues llengües d'herència com a llengües maternes. En aquests casos, la llengua materna dels infants és, en general, o el japonès o la llengua de l'altre progenitor.

Un altre tret comú és l'absència del català en aquestes famílies. Quan cap dels progenitors té el català com a llengua materna, aquesta llengua no es transmet de manera natural dins de la llar. Això contrasta amb les famílies en què un dels progenitors és catalanoparlant, ja que en aquest cas el català té una presència més destacada i sovint és una de les llengües maternes dels infants.

L'absència del català en aquestes famílies subratlla que la seva transmissió com a llengua materna depèn principalment de la presència d'un progenitor catalanoparlant. Això reforça la idea que la transmissió de llengües minoritzades és complexa i sovint implica una selecció lingüística que exclou certes llengües, especialment en contextos multilingües. La taula 2 recull la llengua materna dels nens i les llengües de comunicació a la família (pares-fills i entre progenitors) segons la combinació de la llengua materna dels progenitors.

Taula 2

Llengua materna dels nens i llengües de comunicació familiar segons la combinació de llengües maternes dels progenitors

LM ProNoJ	LM Fill	Llengua ProNoJ amb Fills	Llengua ProJ amb Fills	Llengua ProNoJ-ProJ
J x J (N = 8)	J (N = 5) J,C (N = 1) J,E (N = 1) J,C,E (N = 1)	J (N = 8)	J (N = 8)	J (N = 8)
C x C (N = 14)	C (N = 11) C, J (N = 2) J (N = 1)	C (N = 14)	J (N = 12) C (N = 1) C, J (N = 1)	A (N = 4) C (N = 1) E (N = 1) J (N = 1) AL (N = 1) J, E, A (N = 1) C - C,E (N = 1) C - J,E (N = 1) J,A - C,A (N = 1) J,C - C (N = 1) C - E (N = 1)

LM ProNoJ	LM Fill	Llengua ProNoJ amb Fills	Llengua ProJ amb Fills	Llengua ProNoJ-ProJ
C, E x J (N = 19)	C,J (N = 7) J (N = 3) C (N = 2) E (N = 2) E, J (N = 2) C, E (N = 1) C, E, J (N = 1) C, E, J, A (N = 1) Desconegut (N = 1)	C (N = 9) E (N = 4) C, A (N = 2) J, C (N = 1) E, J (N = 1) C, E (N = 1) Desconegut (N = 1)	J (N = 13) E (N = 1) AL (N = 1) J, E (N = 1) J, A (N = 1) J, C, E (N = 1)	E (N = 8) A (N = 3) J (N = 1) J, E (N = 1) J, C, E (N = 1) E - J (N = 1) E - J, E (N = 1) C, A (N = 1) C, E, A - J, C, E (N = 1)
E x J (N = 15)	E, J (N = 5) E (N = 4) C, E (N = 3) C, E, J (N = 2) J (N = 1)	E (N = 10) C, E (N = 3) C (N = 1) J, E (N = 1)	J (N = 14) J, C (N = 1)	E (N = 10) J (N = 2) C (N = 1) E/A (N = 1) E/A - J/E/A (N = 1)
AL x J (N = 7)*	AL (N = 2) J (N = 2) E, J (N = 1) C (N = 1) E, J, A (N = 1)	AL (N = 6)* C (N = 1)	J (N = 5) J, E (N = 1) J, E, AL (N = 1)	A (N = 3) AL (N = 2) E (N = 1) AL - E, AL (N = 1)
Altres combinacions				
C, E, AL x J (N = 1)	C, J, AL (N = 1)	AL (N = 2)	J (N = 3)	A (N = 1)
E, AL x J (N = 1)	C, E, J (N = 1)	A (N = 1)		E (N = 1)
A, AL x J (N = 1)	AL (N = 1)			AL - A, J (N = 1)

* Inclou un cas en què la llengua materna del progenitor no japonès és l'anglès.

LM: llengua materna; **ProNoJ:** progenitor no japonès; **ProJ:** progenitor japonès.

Font. Elaboració pròpia.

5.4 Quina consideren que és la llengua materna dels seus fills i quins factors els influeixen a l'hora de considerar que és el japonès?

Fins ara, hem observat una gran variació en les llengües maternes de la GN i hem comprovat que les llengües maternes de la GA i de la GP són factors determinants en la configuració de les llengües maternes dels nens. Així mateix, les dades sobre els usos lingüístics dels progenitors i les llengües maternes dels infants, presentades a l'apartat anterior, suggereixen que els usos lingüístics dels progenitors tampoc no són sempre un factor essencial en aquesta configuració.

Malgrat aquesta variabilitat, en 31 dels 59 casos de famílies transnacionals analitzats (52,5 %), es considera que els infants tenen el japonès com a llengua materna única (N = 7) o com una de les seves llengües maternes (N = 24). Un aspecte que ens ha cridat l'atenció és que aquestes famílies comparteixen algunes característiques:

- Quan els progenitors parlen als fills en japonès, però aquests responen en una altra llengua, el 71 % dels progenitors indiquen que els responen en japonès.
- El 77,4 % dels progenitors segueixen el patró OPOL.
- El 70 % dels progenitors han respost “molt d’acord” i el 25,8 % “d’acord” a la pregunta sobre si el progenitor japonès ha d'utilitzar exclusivament el japonès en la comunicació amb els fills.

Les dades suggereixen que els progenitors que apliquen l'OPOL de manera estricta solen percebre el japonès com a llengua materna –o com una de les llengües maternes– dels seus fills, sovint perquè també és la seva i consideren possible tenir-ne més d'una. De fet, moltes persones plurilingües tenen dificultats per identificar una única llengua materna segons com es defineixi el concepte (Skutnabb-Kangas i Phillipson, 1989).

En un context tan complex com el de les famílies enquestades, quins factors influeixen a l'hora de considerar el japonès com a llengua materna dels infants? La implementació del patró OPOL i l'actitud dels progenitors envers aquest patró hi estan relacionades? Per respondre a aquestes qüestions, hem fet una anàlisi de correlació. Hem fet servir una taula de contingència per veure quins factors estan relacionats amb el fet que els progenitors considerin el japonès com la llengua materna o una de les llengües maternes dels nens, ja que és una tècnica adient per veure si hi ha relació entre variables qualitatives.

La nostra hipòtesi és que els progenitors consideren el japonès com la llengua materna o una de les llengües maternes dels seus fills si: (a) declaren que els infants tenen un nivell alt d'aquesta llengua, (b) el seu grau de satisfacció amb el nivell de japonès dels infants és alt, (c) els progenitors japonesos fan un ús monolingüe del japonès amb els nens, (d) els nens fan un ús del japonès exclusiu o combinat amb altres llengües en comunicar-se amb els progenitors japonesos, (e) el nivell d'interès dels infants envers la llengua i la cultura japonesa és alt, o (f) els progenitors japonesos segueixen el patró OPOL i hi donen suport.

L'anàlisi de correlació ha mostrat que la consideració del japonès com a llengua materna dels infants es correlaciona amb els factors següents (p -valor < 0,05):

1) L'ús del japonès per part dels nens en la comunicació amb el seu progenitor japonès

L'ús del japonès per part dels nens, ja sigui exclusiu o parcial, sembla que contribueix al fet que els progenitors considerin el japonès com la llengua materna dels nens o una de les seves llengües maternes. Si analitzem només els casos d'ús exclusiu del japonès amb els progenitors japonesos per part dels nens, així mateix, hi ha una correlació forta (taula 3). Contràriament, però, no s'ha observat cap correlació amb l'ús exclusiu del japonès per part dels progenitors japonesos en la comunicació amb els fills (taula 4). De fet, s'han observat sis casos en què els progenitors japonesos fan servir exclusivament el japonès amb els seus fills i aquests no l'empren, i altres casos en què els progenitors japonesos empren exclusivament el japonès i els nens fan servir el japonès parcialment.

Taula 3

Relació entre l'ús del japonès amb els progenitors per part dels nens i la consideració del japonès com a llengua materna dels nens

Proves Khi quadrat

	Valor	g.l.	Sig. asimptòtica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)	Probabilitat puntual
Khi quadrat de Pearson	13,154 ^a	3	,004	,002		
Ràtio de versemblança	14,290	3	,003	,003		
Prova exacta Fisher	12,555			,002		
Associació lineal per lineal	12,851 ^b	1	,000	,000	,000	,000

	Valor	g.l.	Sig. asimptòtica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)	Probabilitat puntual
N de casos vàlids	67					

a. 4 caselles (50,0%) tenen una freqüència esperada inferior a 5. La freqüència mínima esperada és ,84.

b. L'estadístic estandarditzat és 3,585.

Font. Elaboració pròpia.

Taula 4

Relació entre l'ús exclusiu del japonès pels progenitors japonesos i la consideració del japonès com a llengua materna dels nens

Proves Khi quadrat

	Valor	g.l.	Sig. asimptòtica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)	Probabilitat puntual
Khi quadrat de Pearson	13,873 ^a	1	,000	,000	,000	
Correcció per continuïtat ^b	11,949	1	,001			
Ràtio de versemblança	14,242	1	,000	,000	,000	
Prova exacta de Fisher				,000	,000	
Associació lineal per lineal	13,659 ^c	1	,000	,000	,000	,000
N de casos vàlids	65					

a. 0 caselles (0,0 %) tenen una freqüència esperada inferior a 5. La freqüència mínima esperada és 9,05.

b. Calculat només per a una taula de 2x2

c. L'estadístic estandarditzat és 3,696.

Font. Elaboració pròpia.

2) El nivell de competència escrita en japonès dels infants segons la percepció dels progenitors

És interessant remarcar que no s'ha observat cap correlació entre el nivell de competència oral en japonès i la consideració d'aquesta llengua com a materna dels infants. En canvi, sí que s'ha detectat una correlació amb el nivell de competència escrita (taula 5). Aquest fet suggereix que, tot i que els infants siguin capaços de mantenir una comunicació oral en japonès, això no es percep com a suficient perquè el japonès sigui considerat una de les seves llengües maternes. Si no assolixen un bon nivell de competència escrita, aquesta llengua queda exclosa del conjunt de llengües maternes dels infants.

Aquesta observació explica el resultat anterior sobre l'ús monolingüe del japonès per part dels progenitors japonesos: pot haver-hi casos de "bilingües passius", en què els progenitors s'adrecen en japonès als fills i aquests els entenen però no saben expressar-se en aquesta llengua, i també pot haver-hi "bilingües orals" (Nakajima, 2008), ja que per als progenitors sembla que aquest perfil no és suficient per poder considerar el japonès com a llengua materna.

De fet, la competència escrita sol adquirir-se després de la competència oral i sovint requereix un ensenyament formal. En el cas del japonès, el sistema d'escriptura és especialment complex, ja que inclou tres tipus de grafies diferents, entre les quals els caràcters xinesos són les més difícils d'aprendre. Per aquest motiu, molts progenitors atribueixen gran importància a l'adquisició de la competència escrita en japonès. De fet, sovint utilitzen l'expressió *Chantoshita nihongo* ('japonès legítim', en japonès) per referir-se implícitament a un domini elevat tant de la competència oral com de l'escrita (Fukuda, 2022).

Taula 5

Relació entre el nivell de competència escrita en japonès dels infants, segons els progenitors, i la consideració del japonès com a llengua materna dels nens

Proves Khi quadrat

	Valor	g.l.	Sig. asimptòtica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)	Probabilitat puntual
Khi quadrat de Pearson	22,278 ^a	4	,000	,000		
Ràtio de versemblança	26,370	4	,000	,000		
Prova exacta de Fisher	22,875			,000		
Associació lineal per lineal	11,056 ^b	1	,001	,001	,001	,000
N de casos vàlids	62					

a. 3 caselles (30,0 %) tenen una freqüència esperada inferior a 5. La freqüència mínima esperada és 3,77.

b. L'estadístic estandarditzat és 3,325.

Font. Elaboració pròpia.

3) El grau de satisfacció dels progenitors amb el nivell de japonès dels seus fills

El grau de competència en japonès que cada família espera que assoleixin els seus fills i els objectius lingüístics poden variar segons la família. Tanmateix, tenint en compte que totes les famílies que han participat en aquest estudi tenen intenció de transmetre el japonès als seus fills com a llengua d'herència, un alt grau de satisfacció dels progenitors amb el nivell de japonès dels nens es pot correspondre amb un bon nivell d'aquesta llengua assolit pels nens. Això indica una relació entre la percepció subjectiva dels pares i el rendiment lingüístic real dels infants.

El resultat de l'anàlisi ha mostrat que hi ha correlació entre aquesta variable i la consideració del japonès com a llengua materna dels nens (taula 6). Els progenitors associen l'assoliment d'un determinat nivell de competència amb la legitimitat de considerar el japonès com a llengua materna dels seus fills. Així mateix, aquest resultat suggereix que la definició de *llengua materna* no es basa només en aspectes afectius o identitaris, sinó també en criteris objectius com el nivell de competència assolit. Això planteja la qüestió de fins a quin punt la consideració d'una llengua com a materna depèn d'una fluïdesa elevada o d'un domini complet de les competències, sobretot escrites, com hem vist en altres parts de l'anàlisi.

Taula 6

Relació entre el grau de satisfacció dels progenitors amb el nivell de japonès dels infants i la consideració del japonès com a llengua materna dels nens

Proves Khi quadrat

	Valor	g.l.	Sig. asimptòtica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)	Probabilitat puntual
Khi quadrat de Pearson	22,796 ^a	10	,012	,003		
Ràtio de versemblança	27,282	10	,002	,004		
Prova exacta de Fisher	21,777			,002		
Associació lineal per lineal	7,056 ^b	1	,008	,008	,005	,001
N de casos vàlids	65					

a. 17 caselles (77,3 %) tenen una freqüència esperada inferior a 5. La freqüència mínima esperada és ,40.

b. L'estadístic estandarditzat és 2,656.

Font. Elaboració pròpia.

4) La reacció del progenitor japonès quan s'adreça a l'infant en japonès i aquest respon en una llengua diferent

Tal com hem vist abans, més del 70 % dels progenitors enquestats han respost que no responen mai en la llengua que emprava l'infant en aquesta situació. Aquesta reacció suggereix que els progenitors segueixen o intenten seguir estrictament el patró OPOL i que consideren la barreja de diferents llengües en la comunicació amb els nens com una pràctica inadequada.

El resultat de l'anàlisi no ha mostrat una correlació significativa entre, d'una banda, la reacció del progenitor japonès quan s'adreça al fill en japonès i aquest li respon en una altra llengua, i de l'altra, la consideració del japonès com a llengua materna del fill per part del mateix progenitor (taula 7). És a dir, el fet que el progenitor respongui exclusivament en japonès en aquesta situació no implica necessàriament que consideri aquesta llengua com a materna (única o compartida) de l'infant.

Taula 7

La relació entre la reacció del progenitor japonès quan s'adreça a l'infant en japonès i aquest respon en una altra llengua i la consideració del japonès com a llengua materna dels nens

Proves Khi quadrat

	Valor	g.l.	Sig. asimptòtica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)	Probabilitat puntual
Khi quadrat de Pearson	13,492 ^a	4	,009	,006		
Ràtio de versemblança	15,618	4	,004	,007		
Prova exacta de Fisher	13,374			,006		
Associació lineal per lineal	8,578 ^b	1	,003	,003	,002	,001
N de casos vàlids	65					

a. 5 caselles (50,0 %) tenen una freqüència esperada inferior a 5. La freqüència mínima esperada és 2,08.

b. L'estadístic estandarditzat és 2,929.

Font. Elaboració pròpia.

5) L'actitud envers l'ús exclusiu del japonès amb els nens per part dels progenitors japonesos

Com la variable anterior, aquesta també està relacionada amb la qüestió de com veuen els progenitors el patró OPOL a l'hora de transmetre el japonès als nens (taula 8). A la pregunta sobre si pensen que els progenitors japonesos a l'estranger han de transmetre el japonès als seus fills, més del 70 % dels enquestats han respost "Molt d'acord" o "D'acord", una resposta que s'ha demostrat que està relacionada amb la consideració del japonès com a llengua materna dels nens.

Els resultats de 4 i 5 subratllen un patró clar de comportament entre els progenitors japonesos respecte a la transmissió del japonès com a llengua d'herència. Molts progenitors tenen la intenció de seguir el patró OPOL i evitar la barreja d'idiomes, i valoren molt la transmissió del japonès com a llengua materna. Aquestes actituds poden tenir un impacte directe en la seva percepció del japonès com a llengua materna dels nens. La correlació entre les actituds dels progenitors i la consideració del japonès com a llengua materna reflecteix la importància que se'ls atorga en la preservació d'aquesta llengua en els contextos familiars.

Taula 8

Relació entre l'actitud envers l'ús exclusiu del japonès amb els nens per part dels progenitors japonesos i la consideració del japonès com a llengua materna dels nens

Proves Khi quadrat

	Valor	g.l.	Sig. asimptòtica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)	Probabilitat puntual
Khi quadrat de Pearson	13,154 ^a	3	,004	,002		
Ràtio de versemblança	14,290	3	,003	,003		
Prova exacta de Fisher	12,555			,002		
Associació lineal per lineal	12,851 ^b	1	,000	,000	,000	,000
N de casos vàlids	67					

a. 4 caselles (50,0 %) tenen una freqüència esperada inferior a 5. La freqüència mínima esperada és ,84.

b. L'estadístic estandarditzat és 3,585.

Font. Elaboració pròpia.

6 Conclusions

Aquest article ha analitzat la transmissió del japonès i el català en famílies d'origen japonès establertes a Catalunya, amb especial atenció a la percepció parental sobre les llengües maternes dels fills. Tot i la mida reduïda de la mostra i el biaix de gènere, l'estudi aporta informació valuosa sobre les dinàmiques lingüístiques familiars en aquest context.

Els resultats es poden sintetitzar en quatre grans punts:

1) Gestió lingüística a la llar. Tant el japonès com el català tenen una presència destacada. El japonès s'utilitza principalment entre progenitor japonès i fills, mentre que el català és la llengua habitual del progenitor catalanoparlant, fins i tot en llars trilingües. Com s'ha observat en Bernat i Baltrons (2017) i Torrens (2017), tot i l'ús del castellà entre els progenitors, el català i la llengua d'herència mantenen una presència important a la llar. Aquesta distribució evidencia una transmissió efectiva d'ambdues llengües. A més, és freqüent l'ús de l'estratègia OPOL, amb la voluntat de mantenir la separació lingüística i afavorir el manteniment del japonès.

2) Llengües maternes i influències de l'entorn. La llengua materna dels progenitors no determina sempre la que consideren pròpia dels fills. En famílies amb dos progenitors japonesos, el japonès es transmet amb força, especialment si es manté la continuïtat intergeneracional. Tanmateix, l'entorn educatiu i social (Comellas et al., 2017) podria influir en la percepció que tenen els progenitors sobre la llengua principal dels infants. En famílies mixtes, el manteniment del japonès depèn de la llengua del progenitor no japonès i de l'equilibri lingüístic a la llar: si aquest és catalanoparlant i en fa un ús predominant, el japonès pot mantenir-se com a llengua materna; tanmateix, també pot veure's desplaçat si el català o el castellà passen a ocupar una posició dominant. El català es transmet amb estabilitat quan és la llengua del progenitor no japonès, mentre que el castellà mostra una transmissió més irregular. En famílies amb avis amb llengües maternes diferents, aquestes tenen una transmissió més fràgil i sovint acaben cedint davant el japonès o el castellà.

3) Eficàcia i límits de l'OPOL. Tot i que moltes famílies apliquen l'estratègia OPOL, aquesta no garanteix que ambdues llengües es considerin maternes dels nens. Quan un progenitor és catalanoparlant i l'altre japonès, el català tendeix a transmetre's amb més consistència que el japonès, probablement per la seva centralitat en l'entorn i perquè es percep com una llengua a reforçar. Si un progenitor és bilingüe català-castellà, el català sol ser prioritari per la seva menor presència social, mentre que el castellà es dona per garantit. En

famílies en què el progenitor no japonès té una altra llengua materna, la transmissió és més variable, tot i l'aplicació de l'OPOL. Això suggereix que factors com ara l'escola i les xarxes socials dels nens (Comellas Casanova i Junyent Figueras, 2021) poden tenir un paper clau en la definició de les seves llengües maternes.

4) Factors que afavoreixen la consideració del japonès com a llengua materna. Més de la meitat dels progenitors de famílies mixtes consideren el japonès com una de les llengües maternes dels seus fills. Quatre factors s'han identificat com a determinants: l'ús del japonès entre fills i progenitors japonesos; el nivell de competència escrita en japonès dels infants segons percepció parental; el grau de satisfacció amb aquest nivell, i l'actitud envers l'ús exclusiu del japonès en la interacció familiar.

Així, aquestes troballes demostren que la transmissió lingüística no depèn exclusivament de la llengua materna dels progenitors ni de les estratègies aplicades a la llar. Tot i que aquest estudi no ho ha abordat directament, es planteja que la percepció de la utilitat de les llengües podria tenir un paper fonamental en la configuració del repertori lingüístic dels infants. Així mateix, el català es revela com una llengua amb una transmissió més sòlida que el japonès, independentment de la presència del castellà dins la dinàmica familiar. Aquesta situació posa en evidència la importància d'examinar altres elements que poden influir en la transmissió lingüística, com ara les ideologies lingüístiques i les xarxes socials, entre altres. En futures recerques, seria pertinent aprofundir en aquests aspectes per comprendre millor els mecanismes que afavoreixen o dificulten la continuïtat del japonès i el català en contextos multilingües.

7 Agraïments

Aquest estudi es va desenvolupar en el marc del projecte titulat "Transmissió de la llengua japonesa en societats plurilingües i política lingüística familiar: un estudi comparatiu entre Catalunya i Israel", finançat per la Japan Foundation Sakura Network (Ref. 21MDSS-08). Així mateix, ha rebut un ajut del projecte "El boom cultural japonés y surcoreano en España: aspectos culturales, políticos y socioeconómicos" (PID2021-122897NB-I00) del grup de recerca GREGAL de la Universitat Autònoma de Barcelona, finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació (MCIN/AEI/10.13039/501100011033/FEDER, UE).

L'autora expressa el seu agraïment profund a totes les famílies que han mostrat interès en l'estudi i que hi han participat.

8 Referències

- Abdul Aziz, Zulfadli, Yusuf, Yunisrina Qismullah, i Menalisa, Menalisa. (2021). National language or ethnic language? Young parents' language choice for their children in the Acehese home. *International Journal of Communication and Linguistic Studies*, 18(1), 21-35. <https://doi.org/10.18848/2327-7882/CGP/v18i01/21-35>
- Ballarín Garoña, Josep. (2011). Representacions i pautes de la transmissió lingüística intergeneracional en famílies mixtes (català/castellà) a Catalunya. Dins Emili Boix-Fuster i Rosa M. Torrens Guerrini (ed.), *Les llengües al sofà. El plurilingüisme familiar als països de llengua catalana* (p. 89-119). Pagès.
- Bastardas Boada, Albert. (2016). Famílies lingüísticament mixtes a Catalunya: competències, usos i autoorganització evolutiva. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 26, 285-308. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.121>
- Bernat i Baltrons, Francesc. (2017). Usos i ideologies lingüístics en famílies mixtes francocatalanes del Principat. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 27, 13-26. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.122>
- Bernat i Baltrons, Francesc, i Boix-Fuster, Emili. (2013). Les identités dans les familles bilingues: un indicateur de la vitalité ethnolinguistique d'une minorité. L'exemple catalan. Dins Carmen Alén Garabato (ed.), *Gestion des minorités linguistiques dans l'Europe du XXIe siècle* (p. 129-140). Lambert-Lucas.
- Besemeres, Mary. (2015). Mixed mother tongues: Memoirs of interlingual childhoods. *A/b: Auto/Biography Studies*, 30(2), 233-248. <http://dx.doi.org/10.1080/08989575.2015.1082749>
- Boix-Fuster, Emili. (2009). *Català o castellà amb els fills? La transmissió de la llengua en famílies bilingües a Barcelona*. Rourich.
- Borland, Helene. (2006). Intergenerational language transmission in an established Australian migrant community: what makes the difference? *International Journal of the Sociology of Language*, 180, 23-41. <https://doi.org/10.1515/IJSL.2006.038>
- Casesnoves-Ferrer, Raquel, i Mas, Josep À. (2017). Transmissió intergeneracional del català i característiques sociodemogràfiques dels progenitors. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 27, 77-97. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.126>
- Comellas Casanova, Pere, i Junyent Figueras, Maria Carme. (2021). La transmissió de les llengües filipines a Catalunya. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 31, 117-136. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.181>
- Comellas, Pere, Junyent, M. Carme, Cortès-Colomé, Montserrat, Barrieras, Mònica, i Fuentes-Calle, Alícia. (2017). La transmissió lingüística intergeneracional en espais majoritàriament catalanòfons: el cas d'estudiants al·loglots al Berguedà i les Terres de l'Ebre. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 27, 175-192. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.131>
- De Houwer, Annick. (2009). *Bilingual first language acquisition*. Multilingual Matters.
- Döpke, Susanne. (1992). *One parent – one language: An interactional approach*. John Benjamins.
- Fishman, Joshua A. (1991). *Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Multilingual Matters.
- Fishman, Joshua A. (2001). Why is it so hard to save a threatened language? Dins Joshua A. Fishman (ed.), *Can threatened languages be saved?* (p. 1–22). Multilingual Matters.

- Fukuda, Makiko. (en premsa). ファミリー・ランゲージ・ポリシー (Política lingüística familiar). Dins 冊子：欧州継承日本語教育活性化プロジェクト(*Projecte per a la dinamització de l'ensenyament del japonès com a llengua d'herència a Europa: opuscle [títol provisional]*). 欧州継承日本語ネットワーク(Xarxa de Japonès com a Llengua d'Herència a Europa de l'Association of Japanese Language Teachers in Europe).
- Fukuda, Makiko. (2022, 20 de maig). *Language transmission as a community of practice: Ideologies about transmission of Japanese in a bilingual society in Catalonia* [comunicació oral]. International Conference Heritage Language Around the World (HLAW), Lisboa, Portugal.
- Grenier, Gilles. (1984). Shifts to English as usual language by Americans of Spanish mother tongue. *Social Science Quarterly*, 65, 537-550.
- Institut d'Estadística de Catalunya. (2024). [Població estrangera a 1 de gener. Per districtes. Barcelona, 2024](#).
- Ismail, Sharmeen. (2021). [Transmission of mother-tongue: Parents' vs children's perceptions](#). *ELF Annual Research Journal*, 23, 73-92.
- Japan Foundation. (2021). [Survey report on Japanese-language education abroad 2021](#).
- Kasares, Paula, Ortega, Ane, i Amorrortu, Estibaliz. (2022). Basque intergenerational transmission from a language socialisation perspective. Dins Michael Hornsby i Wilson McLeod (ed.), *Transmitting minority languages. Palgrave studies in minority languages and communities* (p. 217-246). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-87910-5_9
- Khwaja, Arnaaz. (2025). This language is mine: US college students navigating contradictions of “mother tongue” and heritage language. *American Anthropologist*, 127(3), 623-628. <https://doi.org/10.1111/aman.28090>
- Lambert, Wallace E. (1972). A social psychology of bilingualism. Dins Wallace E. Lambert, *Language, psychology, and culture: Essays by Wallace E. Lambert*. Stanford University.
- Lin, Man-Chiu Amy. (2019). Construction of immigrant mothers' language experiences in Taiwan: Mothering in one's second language is a 'choice'? *Language Policy* 18, 87-105. <https://doi.org/10.1007/s10993-018-9470-x>
- Loredo Gutiérrez, Xaquín. (2017). La transmissió lingüística intergeneracional: el reflex de la vitalitat d'un idioma. *Llengua, Societat i Comunicació*, 15. <https://doi.org/10.1344/LSC-2017.15.7>
- Lyon, Jean. (1996). *Becoming bilingual. Language acquisition in a bilingual community*. Multilingual Matter.
- Moustaoui Srrhir, Adil, i Poveda, David. (2022). Family Language Policy and the family sociolinguistic order in a neoliberal context: Emergent research issues. *Sociolinguistics Studies*, 16(2-3), 179-201. <https://doi.org/10.1558/sols.22694>
- Nakajima, Kazuko. (2008). *Bairingarū kyōiku no hōhō. 12sai made ni oya to kyōshi ga dekiru koto* (4a edició). Alc.
- Nelde, Peter, Strubell, Miquel, i Williams, Glyn. (1996). [Euromosaic: The production and reproduction of the minority language groups in the European Union](#). Comissió Europea.
- Okita, Toshie. (2002). *Invisible work: Bilingualism, language choice and childrearing in intermarried families*. John Benjamins.
- Robinson, Patricia A. (1989). French mother tongue transmission in mixed mother tongue families. *The Canadian Journal of Sociology / Cahiers canadiens de sociologie*, 14(3), 317-334. <https://doi.org/10.2307/3340607>

- Sander-Montant, Andrea, Bissonnette, Rébecca, i Byers-Heinlein, Krista. (2024). Like mother like child: Differential impact of mothers' and fathers' individual language use on bilingual language exposure. *Child Development*, 96(2), 662-678. <https://doi.org/10.1111/cdev.14196>
- Sanvicén-Torné, Paquita. (2017). Dones i transmissió lingüística en llars d'origen immigrant. Impactes, reptes i oportunitats. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 27, 149-174. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.130>
- Schieffelin, Bambi, i Ochs, Elinor. (1986). Language socialization. *Annual Review of Anthropology*, 15, 163–191. <https://doi.org/10.1146/annurev.an.15.100186.001115>
- Skutnabb-Kangas, Tove, i Phillipson, Robert. (1989). 'Mother tongue': The theoretical and sociopolitical construction of a concept. Dins Ulrich Ammon (ed.), *Status and function of languages and language varieties* (p. 450–477). De Gruyter.
- Solana Solana, Miguel, Ortiz Guitart, Anna, i Rodríguez García, Dan. (2018). Multilingüisme en famílies mixtes amb persones d'origen estranger a Catalunya. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 28, 111-126. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.146>
- Spolsky, Bernard. (2004). *Language policy*. Cambridge University.
- Torrens Guerrini, Maria Rosa. (2017). Usos lingüístics a les famílies mixtes italo-catalanes de Catalunya. Dins Albert Bastardas i Boada, Emili Boix-Fuster i Rosa Maria Torrens Guerrini (ed.), *El català, llengua mitjana d'Europa. Multilingüisme, globalització i sostenibilitat lingüística* (p. 161-208). Octaedro.
- Torres i Pla, Joaquim. (2009). [La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi](#). Dins F. Xavier Vila i Eva Gomàriz (ed.), *Estudis de demolingüística. Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT* (p. 23-32). Institut d'Estudis Catalans.
- Torres-Pla, Joaquim. (2019). Capítol 4. L'ús familiar i la transmissió lingüística intergeneracional. Dins Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Direcció General de Política Lingüística, [Els usos lingüístics als territoris de llengua catalana](#) (p. 53-63).
- Wilson, Sonia. (2020). *Family language policy. Children's perspectives*. Springer Nature.